

Maluřev Cvetko

A HÁBORÚ ELŐTTI HÍD ANYAGI KÖRÜLMÉNYEI

Úgy érzem, igen nehéz a mai emberek képzeletébe idézni a harmincas évek hétköznapijainak anyagi nyomorúságát. Nem is tudnám leírni. Megértéséhez el kell olvasni a Hídban megjelent szépirodalmi anyagot. Úgy hiszem, Laták István írásai híven tükrözik az akkori általános társadalmi állapotokat, tehát azt is, hogyan éltek a Híd szerkesztői és olvasói. Napról napra fokozódott bennünk az elkeseredés és a tehetetlen düh, hogy tanulni vágyó, iparkodó és minden munkát vállalni kész létünkre sem tudtunk munkát találni, hogy ép, egészséges emberként a szüleink nyakán éltünk, akik maguk is alig kerestek valamicskét.

Miután a második világháború kitörésének előestéjén megsemmisítettünk minden Hídra vonatkozó írásos anyagot, hogy egymás közötti kapcsolatainkat a megszállók előtt is eltitkoljuk, manapság nemigen találni megbízható dokumentumot arról, hogyan élt anyagilag a háború előtti Híd. Akkori pénzügyei rekonstruálásánál írásos anyagra nem támaszkodhatok, hanem csak arra, amit a felszabadulás utáni időben erről írtunk. Leginkább tehát Pató Imre kutatásaira és a kerek évfordulók alkalmából írt oikkekre és kiadványokra hivatkozhatok, ami persze kevés ahhoz, hogy teljes képet alkossunk róla. Pótolja tehát a hiányt a személyes élmény és visszaemlékezés.

*

Jómagam a Hídhöz tisztán politikai céllal csatlakoztam — irodalmi, publicisztikai ambíciók nem fűtöttek. Lelkesedésem és tapasztalatom késztetett arra, hogy a munkásmozgalom bármelyik frontján segítsek, amennyit tudok.

Amikor Mayer Ottmár közölte velem, hogy „átvettük” a Hidat, és ezzel azt a kötelezettséget is, hogy az előző években felszaporodott adósságot is kifizetjük, rögtön megérezttem, hogy ez nekem való munka lesz. Ugyanis ebben az időben végeztem el egy könyvelői tanfolyamot, és szükségét láttam új tudásom gyakorlatban való kipróbálásának.

Ottmár ajánlatára tehát bekapcsolódtam a Hídba, azzal, hogy majd intézem annak összes pénz- és anyagi ügyeit, iparkodva, hogy minél hamarabb kifizessük az adósságot és megszilárdítsuk a Híd jövőbeli fejlődésének anyagi alapjait. Kezdetben Schüick, a könyvelőtanfolyam vezetője ellenőrzött és segített tanácsokkal, kialakította bennem a vállalatgazdálkodás egészséges nézeteit, melyek szerint a bevételt állandóan szaporítani kell, a kiadást pedig a lehető legkisebbre csökkenteni. Minden követelést kíméletlenül behajtottunk, az adósokat állandóan zaklatjuk és, amit csak lehet, megtakarítunk, vagyis a költségeket a minimumra csökkentjük. A szaporodó bevételből és a csökkentett kiadásokból alakul ki majd az a nyereség, amiből az adósságot kifizetjük, bővítjük a Híd terjedelmét, emeljük a példányszámát, és esetleg új vállalkozásokra is anyagi alapot teremtünk.

*

1936 áprilisában a Hídban találunk még panaszt a visszhanghiányra és azt olvashatjuk benne, hogy

„... Lapunkat csak a legnagyobb küszködéssel tartjuk fenn az előfizetők dinárjaiból és munkatársaink önzetlen áldozatkész munkájából. Nekünk nincs semmiféle párttól anyagi segítségünk, mint pl. sok, állítólag a „nép”-ért, de talán inkább a nép félrevezetéséért írt lapnak...”

Ugyanebben a számban viszont dicséret is található a pontosan elszámoló terjesztőkről és egy bejelentés a sajtóalap létrehozásáról.

(A reakció a kommunistákról azt híresztelte, hogy „Moszkvából guruló rubeleken tartják el önmagukat és lapjaikat”, amiből persze egy szó sem volt igaz, hiszen mind a szakszervezetek, mind pedig a Híd-féle akciók és másféle munkásmozgalmi szükségletek fedezése tagsági díjból, gyűjtésből és különféle önálló alapok létrehozásával volt pénzelve, tehát szó sem lehetett valamilyen titkos forrásokról. Ám jól tudtuk, hogy vannak Vajdaságban más országok követségei által dotált lapok is.)

Első dolog volt tehát a Fischer Testvérek nyomdájában felszaporodott adósságot kifizetni és nagyon vigyázni arra, hogy fel ne szaporodjanak újabb adósságok, mert a nyomda bizalmát semmiképp sem játszhattuk el. A három Fischer fiú és apjuk, jóindulatúan kezelték a Hídat és rokonszenvvel figyelték erőlködésünket, hogy a számláinkat idejében rendezzük.

1937 elejére kifizettük az adósságot és szaporítani kezdtük pénzünket a Híd-könyvecskék megindítására. Továbbra is sürgettük azonban terjesztőinknél a rendszeres elszámolást, a terjesztő bizottságok szervezését és kioktatását arra, hogy szegények vagyunk és nem áll módunkban senkinek semmit ajándékozni. Ezzel a módszerrel 1937 végére a fizetési fegyelem annyira megszilárdult, hogy a terjesztő bizottságok kiszabott határidőre elszámoltak és megadták a szigorúan tervezett pél-

dányszámot, hogy az eladatlan példányok ne terheljék a költségeket, mert a papír is drága! A következő felszólítás arra vonatkozott, hogy a megmaradt példányokat küldjük vissza, mert vannak utánrendeléseink. Azt is meghirdettük, hogy a Híd régi számai utólag is megrendelhetők.

Az általános politikai válság nyomán falvainkban emelkedett az osztályharcos öntudat és a terjesztő bizottságok a lelkes mozgalmi emberek gyülekezőhelyévé váltak. A terjesztők szerkesztőséghez írt leveleiben többek között ilyen mondatok is találhatók:

Egy földmunkás

... a kiolvasott lapot továbbadom és élőszóval agitállok az érdekében. Anyagilag most nem támogathatom, mert egyszerű földmunkás voltam, míg bírta az egészségem, de most beteg vagyok és munkanélküli...

Egy ügyvédjelölt

... kollégáim között a közeljövőben több előfizetőt szerzek...

Egy háztartásbeli

... pénzbelileg most nem támogathatom a lapot, de amint megjavul a helyzetem, segíteni fogom...

Egy magántisztviselő

... igyekszem népszerűsíteni a lapot ismerőseim körében, pár előfizetőt is fogok szerezni...

Mindez azt igazolja, hogy a terjesztő bizottságok meggyőződtek arról, hogy a Hídat olvasói tartják el, hogy terjesztése mozgalmi ügy, és így sokszor magukra vonták a rendőrség és csendőrség figyelmét. Előfordultak náluk házkutatások, amikor a könyveiket elkobozták, többek között a még eladatlan Híd-példányokat is. Elképzelhető, hogy az ilyen intézkedések mekkora csapást mértek a terjesztőkre és magára a Hídra. A terjesztő bizottságok azonban ennek ellenére is gyakran teljes összegben számoltak el. Sokszor a terjesztői jutalékot sem vonták le, hanem kérték, hogy azt a sajtóalapba könyveljük át. Az esetleg megmaradt példányokat is kifizették és átküldték a szomszéd faluba propagandának.

A Hídban megjelent cikkekből kiolvasható, milyen szegénységben éltek ezek az emberek, de úgy látszik, éppen ez tette őket kitartó és bátor harcosokká. A Hídban saját életük bajait és keserveit olvasták vissza, és ösztönösen érezték, hogy nekik szánt lap ez, hogy a kiadásában megjelenő könyvecskék is az ő ügyüket szolgálják. A Híd ára négy dinár volt akkor, amikor az átlagos órabér két dinár körül mozgott és a mezőgazdasági napszám 8—12 dinár volt. Nem volt pénzünk még cigarettára sem. A Hídat úgy fizették, hogy néhányan parákban adták össze a 4 dinárt és a Híd főbb cikkeit csoportosan olvasták, majd körbeadták egymásnak, hogy azután otthon végigolvashassák.

Alapelvünket, hogy a nyomdászamlát mindig pontosan kifizessük, nehéz volt betartani, mert a cenzúra csak kiszedett szöveget — sokszor már a betördelt oldalakat — követelt és ezekben valóságos pusztítást vitt véghez. Két ízben elkoboztatta a teljesen kész számot, ami azt

jelentette, hogy az óriási kiadásokra nem futott be a szükséges bevétel, és a fedezet hiánya tiszta veszteséget jelentett.

Mind az olvasók, mind a terjesztő bizottságok jól tudták, mit jelentenek az üres féloldalak, amelyeken ilyen „hirdetéseket” olvashattak: „Gyűjts új előfizetőket!”, „Támogasd a Híd sajtóalapját!” stb. Ugyanakkor a szerkesztői üzenetekben közöltük, hogy ez vagy az a cikk „rajtunk kívül álló, technikai okokból” nem jelenhetett meg. Sapi-
enti sat . . .

*

Tiszteletdíjat senki sem kapott, de nem is fogadott volna el, mert mozgalmi ügyről volt szó. Ha ez szóba került, viccesen azt mondtuk, „elégedjen meg azzal, hogy a cikke nem akárhol, hanem a Hídban jelent meg”. Mondani sem kell, mekkora takarékosági tétel volt ez.

A szerkesztőség tagjai nemcsak ingyen írtak, hanem az ingyenes fizikai munkát is természetes kötelességüknek tartották: csomagoltak, címkéztek, targoncán vitték a Hidat a postára, korrigáltak, gépeltek, leveztek. Ez is takarékosági intézkedés volt.

Végül néhány szót a szerkesztő bizottság tagjainak anyagi körülményeiről. Állandó fizetése, fűtött és fürdőszobás lakása csak Kek Zsigmondnak volt. Mayer Ottmárnak havi 900 dinárban állapítottuk meg a fizetését, pedig nem kereső felesége és kisbabája volt. Laták István házaló borbélykodásából alig tudott összehozni 600 dinárt. Stern Emil nem keresett semmit, mert súlyos beteg volt. Simokovich Rókus alkalmi munkákat vállalt — ha kapott —, az elvtársaknak ingyen kötötte be a könyveket. Steinfeld Sándor akkor került ki a mitrovicai börtönből, gyengén kereső apja tartotta el. Jómagam havi 700 dinárért dolgoztam, mint kishivatalnok. De mi volt ez ahhoz képest, ahogyan az olvasóink éltek? (Van erről elég anyag a Hídban, pl. Zsáki József, Morel András és mások cikkeiben.)

Olvasóink között akadtak persze jól kereső emberek is, akik szimpatizáltak a munkásmozgalommal és a Híddal (D. Singer Adolf, Nádor Tamás, Kek Zsigmond és mások.) Jórészt előre meghatározott havi összegekkel járultak hozzá a Híd-alaphoz, néha keresetük 2—3%-ával is.

A terjesztő bizottságokkal a személyes kapcsolatokat is ápolni kellett, s ilyen ügyben sokszor el kellett utazni a falvakba is. Ezeket a kiutazásokat nem a Híd fizette, hanem ki-ki maga. Napidíj, útszám-
la . . . Hol volt akkor az ilyesmi? Kint a falun az elvtársak etettek bennünket, elszállásoltak, mi meg falra függesztett térképpel, petróleumlámpa mellett előadásokat tartottunk nekik a hazai és világhelyzetről.

*

A Híd folyóirat, a Világkép és a Híd-könyvtár füzetének példányszáma állandóan emelkedett. A Hídé pl. így alakult:

1935	1936	1937	1938	1939	1940	1941
500	700	900	1100	1300	1400	1400

Sajnos, nincsenek adatok a Világkép és a Híd-könyvek példányszámának emelkedéséről, de úgy számítom, kb. ilyen arányban fejlődött az is.

Így alakultak tehát a Híd pénzügyi és anyagi körülményei a második világháború előtt. A Híd-mozgalom elég erős volt anélkül is, hogy a kommunista párt vagy bármilyen más szervezet dotációját élvezte volna. Abban az időben még nem tudtuk Tito elvtárs tanítását, hogy nemcsak a kommunista pártnak, hanem minden haladó szervezetnek is a maga jövedelméből kell megélnie, mert ha nem a tagjai tartják el, akkor elveszti önállóságát és határozatképességét. Úgy látszik, mi ezt ösztönösen megéreztük.

Rezime

Materijalne prilike predratnog Hid-a

Pošto smo u predvečerje drugog svetskog rata uništili pisane dokumente u vezi sa *Hidom*, te da bismo od okupatora sakrili naše međusobne veze, danas je vrlo teško pronaći neki pouzdaniji dokument o tome u kakvim je materijalnim prilikama rastao ovaj predratni časopis.

S obzirom da sam se *Hidu* priključio samo radi političkih ciljeva, prihvatio sam predlog Otmara Majera da vodim kompletno finansijsko i materijalno poslovanje časopisa. Cilj je bio: uvećati prihode a izdatke svesti na najmanju moguću meru. Odnosno: isplatiti zamašne dugove štampariji a paziti da se novi ne povećaju.

Početkom 1937. likvidirali smo dugove i počeli uvećavati sredstva za pokretanje *Hidovih* knjižica. Do kraja 1937. godine učvrstili smo finansijsku disciplinu toliko da su nam odbori za rasturanje novac obračunavali o roku, istovremeno dostavljajući strogo planirani broj primeraka.

Pisma svojevremeno upućena Uredništvu *Hida* potvrđuju da su odbori za rasturanje shvatili da časopis izdržavaju njegovi čitaoci i da je njegovo rasturanje zadatak pokreta.

Za saradnju niko nije dobio honorar, a članovi redakcije ne samo da su besplatno pisali nego su čak i fizički rad oko časopisa smatrali svojom prirodnom obavezom.

Govoreći o materijalnim prilikama članova Uređivačkog odbora treba reći, da su, sem Žigmonda Keka i Otmara Majera, kome je plata određena u iznosu od 900 dinara iako je imao nezaposlenu ženu i malo dete, svi mahom teško sastavljali kraj s krajem ili pak bili bez ikakvih prihoda. Baš kao i njihovi čitaoci. Oni imućniji prilagali su mesečno unapred utvrđenu svotu kao prilog za *Hidov* fond, ponekad i 2—3% od svoje zarade.

Tiraž *Hida*, *Világképa* i *Hidovih* knjižica stalno je rastao. Na primer, *Hidov* tiraž se ovako kretao:

1935	1936	1937	1938	1939	1940	1931
500	700	900	1100	1300	1400	1400

Na žalost, nemamo podataka o rastu tiraža *Világképa* i *Hidovih* knjižica.

Summary

Financial situation of the pre-war Híd

Considering the fact that we've destroyed all evidences about Híd when the II World war started, so that the occupators couldn't find out our way of communication, it's very difficult now to find any dependable document concerning the financial situation of the pre-war journal.

I joined the staff of Híd for political reasons, so I've accepted Ottmár Mayer's suggestion to take care of the total financial and material affairs of the journal. The most important goal we had determined was to raise the incomes and cut down the expences. In order to achieve that we had to pay our debts for printing and to take care about not increasing the printing expences.

On the beggining of 1937 we managed to pay the debts and raised money to start with the Híd's booklets. By the end of 1937 we have consolidated the financial situation so our money was accepted on time and the publications were delivered in order by the distributor. The letters received by the editors prove that distributors have realised that the journal is supported by it's readers so distribution is an important duty of the movement.

Contribution was not payed for, so members of the staff have been writing articles for no payment at all, besides they've been doing physical work which they've found natural.

Talking about the financial situation of the editorial staff members excluding Zsigmond Kek and Ottmár Mayer who were receiving payment of 900 dinars, the rest of them were very hardly getting along having no incomes at all, just like the readers. Those, who were somewhat better situated have donated a monthly amount, often 2—3% of their incomes.

The number of copies of Híd, Világkép, Híd-booklets was increasing permanently.

This increase concerning Híd was having the following course:

1935	1936	1937	1938	1939	1940	1931
500	700	900	1100	1300	1400	1400

Unfortunately we have no such datas concerning Világkép and Híd booklets.